

РОЗВИТОК ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УКРАЇНСЬКИХ КАРПАТАХ: СОЦІО-ЕКОНОМІЧНИЙ КОНТЕКСТ

Людмила Максимів¹, Лідія Тимошенко², Віктор Пижов³

¹Національний лісотехнічний університет України, м. Львів,

²Львівський державний університет фізичної культури,

³Українська академія друкарства, м. Львів

Туризм є одним із вагомих чинників розвитку економіки України. За прогнозами, частка туристичного кластера в загальному зростанні економіки України в середньостроковому періоді (2015–2020 рр.) становитиме 2% і збільшиться до 5% у довгостроковому періоді (2020–2030 рр.) [4]. Часовий інтервал зростання туристичного кластера економіки, за оцінками експертів, припадає на 2017–2025 рр.

Україна характеризується різноманітним і потужним за географічними й культурними ознаками туристичним потенціалом, незважаючи на втрату Криму – одного із найпривабливіших туристичних регіонів. До привабливих туристичних місць в Україні належать Київ і Чернігів як пам'ятки древньої Східнослов'янської культури; Львів, Прикарпаття, Закарпаття, Кам'янець-Подільський як пам'ятки Західноєвропейської культури; Одеса як полікультурне європейське місто і багато інших.

Особлива роль у розвитку туристичного кластера економіки належить Українським Карпатам. Цей регіон характеризується величезним оздоровчим потенціалом, який сьогодні тільки починає належним чином розвиватися. На наш погляд, саме цей регіон покликаний відіграти важливу роль у реалізації Національної стратегії з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація», щойно схваленої Указом Президента України [2]. Розвиток туристичного кластера в Українських Карпатах може стати, на нашу думку, одним із найефективніших чинників досягнення мети згаданої Національної стратегії, яка полягає у формуванні здорового способу життя і забезпечення здоров'я громадян як найвищої соціальної цінності держави.

Для всебічного розвитку туризму в Україні бракує лише розвиненої інфраструктури туризму, хорошого сервісу, відповідної освіти й культури

у цій сфері. Усі ці слабкі місця можна подолати за умови цілеспрямованого розвитку цього кластера економіки (табл. 1).

Таблиця 1

Характеристика кластера економіки «Туризм» [4]

Сильні фактори (індикатори), що впливають на розвиток кластера економіки			Слабкі фактори (індикатори) розвитку кластера економіки		
Назва	Кількісне значення		Назва	Кількісне значення	
	2020	2030		2020	2030
Розмаїття культур та історичних пам'яток	5	5	Низький рівень державної підтримки туризму	5	3
Географічне положення (погранична країна між Сходом і Заходом)	5	5	Низький рівень безпеки (злочинність)	4.5	3
Географічне положення (погранична країна між Сходом і Заходом)	5	5	Низький рівень безпеки (злочинність)	4.5	3
Гостинність і доброзичливість людей	5	5	Недостатній рівень розвитку інфраструктури туризму та поганий стан довкілля	5	3
Вишукана та різноманітна кухня	4	5	Високий рівень корупції	5	3
Фактори, що визначають можливості розвитку кластера економіки			Фактори, що визначають загрози розвитку кластера економіки		
Розмаїття культур та історичних пам'яток	3	4	Низький рівень освіти людей у сфері туристичного сервісу	4	3
Географічне положення (погранична країна між Сходом і Заходом)	6	6	Високий рівень злочинності й корупції	5	3.5
Розвиток менеджменту туризму та підсилення державної підтримки	3	5	Низька якість та нестабільність державного управління	5	3
Гостинність та доброзичливість людей	4	5	Низький рівень медичного обслуговування	5	3

Беручи до уваги, насамперед, екологічну цінність Карпатського регіону, який забезпечує життєпідтримувальні функції, зокрема, водо-, ґрунтозахисну кліматорегулювальну, та інші критично важливі для життя людини функції, розвиток туризму тут потребує врахування цього вкрай важливого чинника.

Беручи до уваги наявність значних площ природозаповідного фонду на території Українських Карпат, найбільш доречним і безпечним для довкілля і місцевого населення є, на наше переконання, розвиток екологічного туризму.

Перше визначення екологічному туризму (екотуризм) дав Г. Міллер у 1978 р. «Екотуризм – життєздатний, чутливий до довкілля туризм, котрий охоплює вивчення природного і культурного середовищ, і має на меті покращення його стану» [3]. Недоліком визначення є те, що воно не бере до уваги ні визначальної ролі місцевого населення, ні поєднання видів рекреації.

У 1996 р. Міжнародна спілка охорони природи офіційно прийняла частково змінене визначення, запропоноване ще в 1983 р. мексиканським економістом, архітектором, екологом Гектором Цебалосом-Ласкурейном: «Екологічний туризм – це екологічно відповідальні подорожі та відвідування відносно не порушених природних територій з метою вивчення, милування і дослідження природи і супутніх культурних пам'яток, сприяючи збереженню природи і даючи соціально-економічні вигоди місцевому населенню» [5].

Виділяють чотири види екологічного туризму, які цілком придатні для реалізації в умовах Українських Карпат [1]:

1. Науковий туризм. Як правило, туристськими об'єктами в таких турах є природні території які охороняються, заповідники, заказники, національні парки. Під час наукових екологічних турів туристи беруть участь у дослідницьких експедиціях, ведуть польові спостереження.

2. Тури історії природи. Це сукупність навчальних, науково культурних і туристських екскурсій, що пролягають по спеціально утвореним екологічним маршрутам. Найчастіше такі тури організують територіями заповідників, національних парків, туристськими територіями і акваторіями.

3. Пригодницький туризм. Він може охоплювати такі тури:

- у віддалені регіони (*discovery amp; adventure holidays*);
- короткострокові тури на велосипедах (*short destinations*);
- пішохідні маршрути по складній місцевості (*walking amp; trekking*);
- подорожі зі значними фізичними навантаженнями (*multi activity holidays*);

– подорожі на спеціально переобладнаних під житла автомобілях (*overland tours*).

Цей вид екотуризму об'єднує подорожі, пов'язані з активною руховою діяльністю, зокрема різними способами пересування і відпочинку на природі. До екологічного туризму відносять також: альпінізм, скеле-лазіння, лазіння по льоду, спелеотуризм, гірський і пішохідний види туризму, водний, лижний, гірськолижний туризм, кінний туризм, дайвінг, парапланеризм.

4. Подорож до природних заповідників і резервацій. Висока атрактивність унікальних та екзотичних природних об'єктів і явищ, котрі знаходяться в заповідниках, приваблює безліч туристів.

Екологічний туризм дає змогу:

1. Подорожувати не порушеними природними територіями. Зазвичай це туризм у віддалених районах, населених чи ненаселених, що перебувають під охороною держави.

2. Зводити негативний вплив на довкілля, зокрема, несприятливий вплив інфраструктури, до мінімуму. Задля цього здійснюють також регулювання кількості та поведінки туристів.

3. Формувати екологічну свідомість туристів. Організуючи екотури, туроператори зобов'язані подати повну інформацію про територію та місцеве населення, куди планує відправитися мандрівник, а також ознайомити з правилами поведінки на даній місцевості.

4. Забезпечити пряме фінансування. Екотуризм допомагає зібрати кошти на охорону довкілля, наукових досліджень і просвіти за допомогою різних механізмів, зокрема, плати за відвідування парку, податків турфірм, котрі займаються екотуризмом, готелів, що знаходяться неподалік територій, де проводиться екотуризм, а також добровільних внесків відвідувачів.

5. Забезпечити отримання фінансової вигоди за рахунок розширення прав і можливості додаткового заробітку для місцевого населення. Національні парки й інші території які охороняються, виживуть за умови достатнього рівня добробуту місцевого населення. Місцеві громади мають бути залучені до організації екотуризму на своїй території, отримувати від нього доходи та інші відчутні вигоди.

6. Поважати культуру та звичаї місцевого населення. Загалом екотуризм є не тільки «зеленішим», а й значно менш нав'язливим у культурному та експлуатаційному сенсі порівняно зі звичайним туризмом.

7. Підтримувати права людини і демократичні рухи. Туризм активно використовують для поглиблення міжнародного взаєморозуміння. Масовий туризм приділяє мало уваги політичній ситуації в приймаючій країні, якщо це не загрожує туристам.

Висновок. Констатуємо, що екотуризм є важливим інструментом реалізації Національної парадигми сталого розвитку України, відповідно до якої в центрі уваги є люди та їх право на здорове й плідне життя в гармонії з природою. Використання потенціалу Українських Карпат з метою організації та проведення екотуризму сприятиме досягнення цієї вищої мети держави.

Література:

1. Бабкин А. В. Специальные виды туризма / А. В. Бабкин. – Ростов-на-Дону: Феникс, 2008. – 252 с.
2. Національна стратегія з оздоровчої рухової активності в Україні на період до 2025 р. «Рухова активність – здоровий спосіб життя – здорова нація»: Указ Президента України № 42/2016.
3. Вишневський В. І. Екологічний туризм : навч. посіб. / В. І. Вишневський. – Київ : Інтерпрес ЛТД, 2015. – 140 с.
4. Форсайт економіки України : середньостроковий (2015–2020 роки) і довгостроковий (2020–2030 роки) часові горизонти / наук. кер. проекту акад. НАН України М. З. Згуровський // Міжнародна рада з науки (ICSU); Комітет із системного аналізу при Президії НАН України; Національний технічний університет України «Київський політехнічний інститут»; Інститут прикладного системного аналізу НАН України і МОН України; Світовий центр даних з геоінформатики та сталого розвитку. – Київ : НТУУ «КПІ», 2015. – 136 с.
5. Defining Ecotourism [Electronic resource] // Active Adventures in South America. – Access mode: <http://untamedpath.com/eco-tours/defining-ecotourism.shtml>.